

in kulturne zgodovine češke, zraven tega tudi rodoslovja (genealogije) in mestopisja (topografije) vseh dežel kronovine češke. Pa tudi na druge slovanske narode se skrbno ozira. Zastopani so namreč v njem vsi slovanski narodi z življenjepisi, zgodovinskimi in zemljepisnimi doneski. Delo izhaja v posameznih snopičih po 36 kr. Jako rabno je za vsakega omikanca; celo kmet in rokodelc nahaja v njem pouka za svojo stroko. Zato je kulturni pomen tega dela za češki narod velik, ž njim se bode splošna omika celega naroda povzdignila na višjo stopinjo. — Ako pregledujemo kazalo vseh sotrudnikov slovnikovih, nahajamo v njem imena množ res osivelih v vedi, celo vrsto pisateljev na slovstvenem polju zaslužnih in celo legijo novih nadepolnih močij. Seveda, kakor ni nobeno človeško delo popolno, tako tudi ni »Ottův Slovník«. Dosedaj so izšli trije deli, in sicer šteje prvi del 1000 strani (7 gld. 20 kr.), drugi del 1141 (9 gld.) in tretji 950 strani (7 gld. 20 kr.) z mnogimi prilogami in podobami.

»**Sebrané spisy Al. Jiráská.**« Po raznih časopisih raztreseni spisi najboljšega češkega novelista Al. Jiráská izhajajo sedaj v posameznih zvezkih. Slovenci so že brali nekoliko o tem pisatelju v »Spomeniku slovanske vzajemnosti« leta 1886. Dodati nam ni treba nič drugega, kakor, da spisi Jiráskovi so prešinjani z ljubeznijo do domovine in da se odlikujejo z nežnostjo v pisavi in gorečnostjo za zgodovino češkega naroda.

Dosedaj je izšlo 47 snopičev (à 15 kr.) in sicer v 5 delih: I. del »Maloměstské historie«; II. »Věk«; III. »Za bouře a klidu«; IV. »Skaláci«; V. »Poklad«.

»**Velkostatkár**« (Veleposestnik), drama v treh dejanjih. Spisal Fr. Ad. Šubert. Jako zanimivo in lepo delo! Snov je povzeta iz modernega življenja češkega, iz l. 1872., iz časa, ko je tako imenovano društvo (banka) »chabrus« v svoje zanjke lovilo vse češke veleposestnike. Banka je hotela z zvijačo in spletkami prisiliti češke veleposestnike, da bi prodali svoja posestva in izgubili svojo veljavo.

Kdor je padel v roke »chabrusa«, ta je moral ali izdati svojo narodnost in skrbeti za svojo lastno gmotno brambo, ali darovati se v korist narodni stvari in sebe pa družino gmotno uničiti.

In v takih kritičnih okoliščinah je bil junak drame, Dr. Svoboda, profesor na Dunaju, rodom Čeh, ki je imel na Češkem veliko posestvo. — Tehnična stran tega dela je gladka in prijetna in kaže izkušnega in izurjenega dramatika; posamezni prizori so polni dramatične živosti. Osebe so naslikane živo in nekako vzorno. Samo v drugem dejanju je razgovor, recimo — dialektični boj o narodnosti, humanizmu itd. med junakom te drame in njegovo soprogo neumesten, ker v enakem kritičnem položaju se nihče ne razgovarja o takih rečeh. Konec je nekoliko nedosleden. V prvih dveh dejanjih se kaže junak kot velikan, plemenitega značaja, ki se ne dá upogniti z nobeno stisko in nevarnostjo, a namah opeša in išče, izgubivši imetje, radi očitjanja nesrečne družine, tolažbo in mir žal — v smrti,

obupu! Drama »Velkostatkár« je bila igrana v »Narodnem gledališču češkem« v Pragi z velikim uspehom.

»**Obrazy z kulturních dějin českých.**«

I. del. — To delo Josipa Svatka moremo pripočeti vsakomu, ki se hoče poučiti o napredku češke kulturne zgodovine v tem stoletju. Pisatelj je nabiral trideset let tvarino po različnih beletrističnih in političnih čeških časopisih. In ker je imel zaradi osebnih razmer priliko, da je preiskoval arhiv c. k. namestništva češkega pa tudi druge praške arhive (mestni in muzejski), zato je njegovo delo, kolikor možno, tudi popolno. Pisano je povsem v prijetnem, lahko umevnem narodnem zlogu. V celem spisu (v I. delu) se kaže temeljito znanje vseh kulturnih razmer in pojavov. Ž njim v jedni in tisti stroki, pa po drugem potu, delujeta dr. Sigismund Winter in dr. C. Zibrť. — Prvi del je razdeljen v 10 oddelkov in šteje 318 strani.

»**Dějiny Čech a Moravy nové doby.**«

Spisal dr. Anton Rezek, profesor na c. kr. češki univerzi v Pragi. 1891. — To delo pripoveduje zgodbe češkega naroda od smrti češkega kralja Ferdinanda II. do sedanjega časa. Delo se odlikuje posebno s tem, da se pisatelj nič ne ozira na svojo domovinsko ljubezen in na svoje lastne nazore, ampak odkritosrčno pripoveduje resnico.

Ta hvalevredna nesebična lastnost zgodovinarja dr. Rezka se kaže že v prvem njegovem delu: »Deje Čech a Moravy za Ferdinandem III. až do konce tricetileté války (1637—1648).«

»**Nové české písní.**« V kratkem času se je prikazalo na površju češke poezije mnogo proizvodov. Znani jako plodoviti pesnik Jaroslav Vrchlický je izdal v najnovejšem času: »Fresky a Gobelíny«, »Chyt«, »Po ukončení překládu Goethova Fausta«, »Chazel«, »Niobe«, »Anděl smrti«, »Houslistka«, »Jarní symfonie«, »Tríst«. Čitatelji naši so že večkrat slišali o njegovih pesmih. Tudi tukaj velja o nekaterih, kar je bilo zapisano v 2. št. tega letnika: »Vrchlického pevanje je često frazovito in bombastično.«

Drobne pesmi so izdali češki pesniki: Bohdan Kaminski, K. Kučera, Fr. Kvapil in drugi.

Posebno pozornost čitateljev obrača na se zbirka pesmij Josefa Kuchaře z naslovom »Cestou životem«. Milo, prijetno je človeku, ako te pesmice prebira. Pevec se spominja svojih srečnih otroških dnij v revni, preprosti, osamel rodni koči. Spominja se, kako je bil zadovoljen pri svojih ljubih stariših. Zimski čas, kadar je bila kočica in vsa okolica zametena s snegom, vstaja mu v spominu. Takrat ni bilo naše življenje prepreženo z oblaki skrbij, naš obzor ni segal daleč, pa vendar smo bili tako srečni, mirni.

»**Dějiny umění výtvarných**« (zgodovina umetne umetelnosti). Izšel je te zgodovine prvi del in sicer »Stara doba«. Delo je pričel dr. Miroslav Tyrš — žal, ni ga končal, ker je prežgodaj umrl. Dela se je lotil in je z velikim uspehom nadaljeval Karol B. Mádl. V prvem zvezku popisuje utvorno umetelnost v Egiptu in sicer pod

naslovi: »Pyramidy a Mastaby«, »Hroby skalni«, »Chrám nové říše«, »Typus chrámu a jeho vzrůst«, »Dvory a síně«, »Píliř a sloup«, »Zed a pylon«, »Obelisk«, »Ornament«, »Palác a dům«.

Iz celega prvega dela se razvidi, da je pisatelj dobro razumel svoj jako težavni predmet. Pravilni, jasni, obče umevni zlog čitatelju pomaga, da lože umeva bolj nenavadne izraze in težavno estetično teorijo. Pisatelj piše kratko, zanimivo, popolnoma stvarno in podaja prepričevalne dokaze in opravičene nazore. K besedi se družijo tudi marsikatera lepa slika. Zunanost knjige je elegantna.

»F. L. Věk«. Podoba iz časa češkega narodnega prebujenja. Spisal Alojzij Jirásek. — Celi spis podaja nam (ob kratkem) duševni prevrat in izvod celega češkega naroda v poslednji tretjini prejšnjega stoletja. F. L. Věk predstavlja nekako ves narod češki. On je sin revnega trgovca iz Dobruške, okrog katerega se sučejo v lepi zvezi vse slovstvene in umetelne moči onega časa: Václav Thom, profesor jezuit Stanislav Vydra, Wolfgang Amadeus, Mozart in drugi. F. L. Věk, takrat dijak, je prišel do glavnega vira vsega duševnega prizadevanja in delovanja, kateremu je bila Praga središče.

Ohjava tolerančnega patenta, odprava jezuitskega reda, začetek in uravnava prostozidarstva na Češkem, začetek novega slovstvenega delovanja, prve gledališčne igre, zmaga umetelnosti Mozartove, narodna zavest omikanih krogov čeških —: to vse podaja pisatelj Alojzij Jirásek svojim čitateljem v lepi pisavi in obliki. Idilsko in tudi žalostno življenje junakov nas vodi v Prago. Tako nahajamo v knjigi jako zanimljiva poročila o javnem in zasebnem, družinskem in narodnem življenju na Češkem, posebno pa v Pragi.

Fr. Lakmajer.

»Poetika«. Spisal P. J. Vychodil O. S. B. Del I. V Brnu 1890. Tisek in zaloga pap. tiskarne rajgrad. bened. Cena 60 kr. — Pisatelj P. J. Vychodil je strokovnjak v estetiki in se peča posebno z literarno kritiko. V ta namen izdaja letos že osmo leto časopis: »Hlídká literární«, kjer se ocenjujejo novo izhajajoči spisi čeških in zraven tudi drugih bolj slovečih slovanskih pisateljev na estetični in znanstveni podlagi. — Spis: »Poetika«, ima namen, da razjasni estetične pojme in pravila. Estetični termini se rabijo pogostoma brez pravega pomena, posebno takrat, kadar rabimo tuje izraze. Poetika gleda posebno na potrebe dijakov, ako ravno se vedno ozira na olikano občinstvo sploh. Ker pa mnogi zamenjavajo pojem umetelnosti in estetike, določuje se kolikor mogoče natančno razloček med vednostnim nazorom in estetičnim. — Cela knjiga, ki je prvi del večjega spisa, deli se v uvod in dva glavna dela. Uvod pojasnjuje bistvo, namen in razmerje estetike do drugih ved in slednjič metodo, katero rabi. V prvem delu pa govori pisatelj o temeljnih pojmih estetičnih, pred vsem o estetičnem zaznavanju, o estetičnih lastnostih, o lepoti, komiki, resničnosti, vznesenosti, ljubeznivosti, v vzajemnem razmerju teh lastnostij,

o podmetih, na katerih se nahajajo, in slednjič o idealu. Estetične lastnosti se najbolj kažejo na izdelkih lepih umetnij, zato nam kaže pisatelj h koncu prvega dela bistvo in pomen lepe umetnosti, ki je spretnost, ustvarjati dela, katera za svoj namen potrebujejo estetičnih prednostij in zlasti kolikor mogoče največje lepote. Estetične prednosti jim namreč dajejo estetično vrednost, ki v nas provzročuje občutek prijetnosti in veselja; v oni krasoti vidimo posebno jasno njihovo notranjo popolnost in veselimo se je. Pisatelj izpodbija napačni nauk, da je umetelnost sama sebi namen. Ta nauk hoče reči, da umetelnost deluje samo zato, da deluje; pa ta trditev je očitno neresnična, ker nobena duševna delavnost človekova ne ravna tako, da bi ne hotela doseči s svojim delovanjem nekaj dobrega; celo igra, najnižja stopinja tiste delavnosti, namerava pridobiti nekaj dobrega, n. pr. okrepčanje, tem bolj torej važna delavnost, kakoršna je umetelniška. Oni stavek pa tudi pomenja, da umetelnost in torej tudi posamezna umetelna dela so samo za to, da so; to pa nasprotuje splošnji izkušnji, ki uči, da dela umetelniška so občna last za občni užitek; vselej ima vsaj umetelnik od njih užitek in umotvori nimajo veljave, dokler jih ni sprejelo občinstvo. In slednjič hoče oni stavek naznaniti, da je umetelnost za to, da bi ustvarjala umetelniška dela brez ozira, ali so komu všeč, ali ne; a umetelno delo, katero nikomur ne ugaja, ravno zato ni umetelno. Namen umetelnosti je ustvarjati dela, katera s svojimi estetičnimi prednostmi in najbolj z lepoto provzročujejo v nas prijetno duševno stanje. — V drugem delu govori pisatelj o pesništvu, ki je pravi predmet poetike, in sicer najprej o pesništvu v obče, o pesniškem delu, o pesniški tvarini in slednjič o notranji pesniški obliki in lastnostih, katere mora imeti.

Delo kaže v celoti globokega misleca in estetika, zdi se mi pa, da bi spis bil bolj umljiv, ako bi pisatelj navajal več praktičnih vzgledov in na nje oprl svoje nauke. Jezik je čist in jase. V nadaljnih oddelkih bode pisatelj govoril o vnanji obliki, o raznih vrstah pesništva, o pesniku in občinstvu. Knjiga bo zanimala posebno onega, ki se peča s kritikovanjem pesniških ali sploh leposlovnih spisov.

Václav F—r.

»Kněži katoličtí o pisemnictví novoč. zasloužili«, svazek I. 8°. str. 232. Cena 1 glđ. 50 kr. Nakl. dr. Fr. Bačkovský. Praga 1891. — Prvi zvezek tega važnega dela obsega 17 življenjepisov z 8 portréti. Pričenja z Gelaz. Dobnerjem in končava z Antoninom Marekom. Obširen in zanimiv je življenjepis poslednjega, kakor tudi življenjepis Dobrowskega. Knjiga je pisana v zabavno-poučni namen ter jo je jako prijetno čitati. V teh življenjepisih se divno zrcali zgodovina novočeške književnosti, in kaže se, kako so si prav duhovniki pridobili neumrljivih zaslug ob preporedu češkega naroda, stoječi vedno v prvih vrstah.

Pozdravljamo z veseljem to podjetje in je priporočamo.

Stj. Z—c.